

Kitörési pont az iskola (?) – A hátrányos helyzetű térségekben élő cigány közösségekben a tanulás/tudás szerepe (Kutatás közben)

A rendszerváltás óta eltelt 25 év legnagyobb társadalmi szintű eredménye, hogy a teljes népességen belül a középiskolai végzettségük aránya megnövekedett, az érettségi elterjedésével a társadalom tömegei számára jelentett reális lehetőséget a felsőfokon történő továbbtanulás, kivéve a hátrányos helyzetben lévő társadalmi csoportok – köztük a roma, cigány népesség – tagjait. Az utóbbi két évtizedben láthatóan megnőtt a roma tanulók között az általános iskolát sikeresen befejezők aránya, s többségük elkezdett valamilyen középiskolát. (Kertesi-Kézdi, 2012) Fontos kiemelni, hogy e növekedés kis mértékű, sőt a teljes lakossághoz viszonyított arányokhoz képest nagyfokú különbség tapasztalható, az oktatási egyenlőtlenségek mértéke növekedett, melyhez hozzájárul a tankötelezettségi korhatár csökkentése is. Összehasonlítva a magyarországi teljes népesség középiskolai lemorzsolódás adataival, ahol az országos adat szerint az átlag tíz százalék körüli. (Kertesi-Kézdi, 2016:6) A társadalomtudományi, neveléstudományi, oktatásszociológiai kutatások (Kertesi-Kézdi 2016, Forray 2003, Varga 2015, Híves 2015) az okokat keresik, hogy az oktatási expanzió időszakában milyen tényezők (család, iskola, tehetséggondozás, szociokulturális hátrányok, bikulturális szocializáció, nyelvi hátrányok, az oktatás szelekciós mechanizmusai) befolyásolják a cigány, roma fiatalok nagymértékű lemorzsolódását a középiskolában. Kutatásom célja, hogy Dél-Dunántúli Régióban, Baranya-megyében, az Ormánság területén, sellyei járás, hátrányos helyzetű térségében, településeken (Piskó, Hirics, Besence), élő cigány, roma népesség tagjainak iskolához, a tanulóhoz és a tudáshoz kapcsolódó tapasztalatait, eredményeit megismerjem. Emellett feltárjam az okokat, tényezőket, melyek a továbbtanulási tendenciák csökkenését és a középiskolai lemorzsolódás növekedését fokozzák. Kutatásom során, elsősorban a településeken élő gyermeket nevelő roma családokra fókuszál. A KSH 2011 adatai szerint sellyei kistérségben az érettségivel rendelkezők aránya 10%, felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 3 %, szinte hiányzik a helyi értelmiség. (Sellyei Kistérségi Tükör, 2012) Hipotézisem szerint, a hátrányos helyzetű térségekben élő cigány közösségek jelentős részét érinti az iskola szelekciós mechanizmusainak következménye, a családok gazdasági-társadalmi státusza csökkenti a továbbtanulási esélyeket, s növeli a lemorzsolódás mértékét a cigány, roma tanulók között. Másrészt a bikulturális szocializáció hiánya jelenik meg. Többnyire a szocializációs szinterek – család és iskola – résztvevői nem ismerik egymást, eltérő kulturális szokásokat és nyelvet (Bernstein 1971; Réger 2002; Derdák– Varga 1996) beszélnek, továbbá nincsenek példaképek, mintaadók a környezetükben, így a tanulás, a tudás egyfajta „elvont fogalom” marad a cigány fiatalok és családok számára. Nem internalizálódik értékként. Előadásomban elsősorban a 2017. októberében kezdett kutatásom eddigi eredményeiről és felmerülő kutatói dilemmáimról szeretnék beszélni.

Boros Julianna

2005-ben szerzett diplomát az ELTE szociálpolitika szakán, 2006 óta oktatóként (egyetemi tanársegéd) dolgozik a Pécsi Tudományegyetem BTK Társadalmi Kapcsolatok Intézet Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszéken. Jelenleg a PTE Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola doktorjelölt hallgatója. Munkatársként, kutatásszervezőként bekapcsolódott különböző tudományos kutatási tevékenységekbe a Dél-dunántúli régióban és országos szinten, ahol lehetőséget kapott tanulni, tapasztalatot szerezni, mindezen tevékenységek hozzásegítették, felkészítették későbbi kutatásszervezői- és vezetői feladataira. Tudományos munkájának és eredményeinek támogatásaként 2006-2007-ben ösztöndíjat nyert, a Magyar Tudományos Akadémia tudományos segédmunkatársa lett. 2011-ben Junior Prima díjjal jutalmazták oktatás és köznevelés kategóriában. 2016-ban a Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíjas, majd 2017-ben a Magyar Tudományos Akadémia Ryoichi Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund Scholarship támogatta Ph.D kutatásának befejezését. 2018-ban az Új Nemzeti Kiválóság Program – Nemzeti Felsőoktatási Kiválósági Doktorjelölti Ösztöndíj támogattja, önálló kutatási pályázatának címe: „Kitörési pont az iskola – a tanulás/tudás szerepe hátrányos helyzetű térségekben élő cigány közösségekben”.

